OLIY VA O‘RTA MAXSUS TA’LIM VAZIRLIGI
QARSHI MUHANDISLIK-IQTISODIYOT INSTITUTI

GEOLOGIYA VA KONCHILIK ISHI FAKULTETI
EKOLOGIYA VA MEHNAT MUHOFAZASI KAFEDRASI

Ro‘yxatga olindi:
№ 146
2022 yil "29" 08

“TASDIQLAYMAN”
O‘quv ishlari bo‘yicha prorektor
O.N.Bozorov
"29" 08 2022 yil

“HAYOT FAOLIYATI XAVFSIZLIGI” fanining

” 5311000-Texnologik jarayonlar va ishlab chiqarishni avtomatlashtirish va boshqarish” ***ta’lim yo‘nalashlari uchun***

ISHCHI O‘QUV DASTURI

.“Hayot faoliyati xavfsizligi” fani boyicha “5311000-Texnologik jarayonlar va ishlab chiqarishni avtomatlashtirish va boshqarish” ta’lim yo‘nalashida soatlarning taqsimlanishi

Umumiy o‘quv soati	88 soat
Shu jumladan:	
jami auditoriya soatlari	48 soat
Ma’ruza	24 soat
Amaliy mashg‘ulotlar	12 soat
Laboratoriya	12 soat
Mustaqil ta’lim	40 soat

Qarshi-2022

Fanning ishchi o‘quv dasturi, ishchi o‘quv reja va O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligining 2019 yil «__4_» ____08_____dagi «_892_» -sonli buyrug‘i tasdiqlangan bilan fan o‘quv dasturga muvofiq ishlab chiqildi.

Tuzuvchi: O.A. Mirzayev – QMII, “Ekologiya va mehnat muhofazasi“ kafedrasi dotsenti

Fanning ishchi o‘quv dasturi “Ekologiya va mehnat muhofazasi“ kafedrasi _yig‘ilishida (bayon №____, ___2022 y.), “Elektronika va Avtomatika” fakulteti Uslubiy Komissiyasida (bayon №____, ___2022 y.) va institut Uslubiy Kengashida (bayon №____, ___2022 y.) muhokama etilgan va o‘quv jarayonida foydalanishga tavsiya qilingan.

O‘quv-uslubiy boshqarma boshlig‘i	________	Sh.Turdiyev
Fakultet kengashi raisi	________	F. Jo‘rayev
Kafedra mudiri	________	R.Eshonqulov

I. O‘quv fanning dolzarbligi va oliy kasbiy ta`limdagi o`rni

Usbu dastur fan tarixi, rivoji va istiqboli hamda Respublikamizdagi ijtimoiy-iqtisodiy islohotlat natijalari, ishlab chiqarish va hududiy xavfsizlik muammolarining inson hayoti xavfsiligiga ta`siri masalalarini qamraydi. Hayot faoliyati xavfsizligi insonning hayotida sodir bo‘ladigan turli ko‘rinishdagi xavflarni bartaraf etish va ulardan himoyalanish yo‘llarini o‘rganishga qaratiladigan nazariy fandir. U keng qamrovli ilmiy-amaliy izlanishlar va tadqiqotlar asosida rivojlanib, takomillashib boradi. Chunki texnosferalarda ishlab chiqarish jarayonini buzilishi, ishlivchilar uchun sanitariya va gigiena me`yor va qoidalarni yaratilmasligi,mihit rivojlanishining murakkablashuviga olib keladi.

Davlatlar o`rtasida insoniyat hayotida xavf xatar soluvchi holatlarning ro`y berishi, insoniyat tomonidan qo`llaniladigan turli zaharli va zararli moddalar va vositalar ko`p;ab xafv xatarlarni yuzaga keltirib, insonlarning hayotiy faoliyatiga, sog`ligiga, atrof muhit tozaligiga va iqtisodiyotning barqaror rivojlanishiga tahdid solmoqda. Shu sababli ham mamlakatimizning eng muhim va kechiktirib bo`lmaydigan vazifalari qatorida aholi hayotining xavfsizligini ta`minlash masalalari dolzarb o`rin olgan. Aynan shu muammolarning echimini “Hayot faoliyati xavfsizligi” (XFX) fani o`rganadi.

II. O‘quv fanining maqsadi va vazifasi

Fanni o`qitishdan maqsadi – bo‘lajak mutaxassislarga hayotiy faoliyatlarida yuzaga keladigan xavflarning kelib chiqish sabablarini, xususiyatlarini, oqibatlarini va ularni yo‘qotish qoidalarini, xavfsiz ish sharoitlarini yaratish, tabiiy, texnogen, ekologik va boshqa tusdagi favqulodda vaziyatlardan aholini himoya qilish, ularni nazariy va amaliy jihatdan himoyalanishga hamda jarohat olganlarga birlamchi tibbiy yordam ko‘rsatish qoidalarini o‘rgatishdan iborat.

Ushbu maqsadga erishi uchun fan talabalarni nazariy bilimlar, amaliy ko`nikmalar, hodisa va jarayonlarga uslubiy yondashuv hamda ilmiy dunyoqaroshni shakllantirish vazifalarini, faoliyat davomida sodir bo`lishi mumkin bo`lgan favqulodda voziyatlar turlari, ularning kelib chiqish sabablari,oqibatlarni tahlil qilish uslublari, faolyat davomida sodir bo`lishi mumkin bo`lgan favqulodda vaziyatlarda insonlar va moddiy boyliklarni saqlash va qutqarish vositalarini ishlatish ko`nikmalarini bajaradi.

Hayot faoliyati xavfsizligi” fani boyicha “5311000-Texnologik jarayonlar va ishlab chiqarishni avtomatlashtirish va boshqarish” ta’lim yo‘nalashida soatlarning taqsimlanishi

Umumiy o‘quv soati	88 soat
Shu jumladan:	
jami auditoriya soatlari	48 soat
Ma’ruza	24 soat
Amaliy mashg‘ulotlar	12 soat
Laboratoriya	12 soat

Mustaqil ta’lim 40 soat

III. Asosiy nazariy qism (Ma’ruza mashg‘ulotlari)

T/R	Mavzu, bo‘lim nomi	Umumiy soat
1	**Hayot faoliyati xavfsizligi faniga kirish.** **Hayot faoliyati xavfsizligining huquqiy asoslari.** Hayot faoliyati xavfsizligining asosiy tushunchalariva terminlari,hayot faoliyati xavfsizligi fanining tarkibiy qismlari va ularning tekshirish obyektlari. Hayot faoliyati xavfsizligi nazariy asoslari Hayot faoliyati xavfsizligining huquqiy asoslari mazmuni. Ishlab chiqarishda faoliyat xavfsizligini ta’minlash bo‘yicha qabul qilingan asosiy qonunlar, standartlar, nizomlar, qoidalar va meyoriy hujjatlar tizimi.	2
2	**Faoliyat xavfsizligini tahlil qilish.** **Faoliyat xavfsizligi ta`minlashning ergonomika va psixologik asoslari** Faoliyat xavfsizligini tahlil qilish. Hayot faoliyati xavfsizligining asosiy tushunchalari, ularning mazmuni. Xavflar, ularning tasnifi. Faoliyat xavfsizligini ta’minlash tamoyillari, uslublari.. “Inson - muhit” tizimida inson omili. Faoliyat xavfsizligi ta`minlashning ergonomika asoslari, asosiy prinsp va usullari. Faoliyat xavfsizligi psixologiyasi. Inson faoliyatiti tashkil qilishning psixolgik jihatlari. Ish joylarini estetik jihatdan jihozlash	2
3	**Ishlab chiqarishda faoliyat xavfsizligini boshqarish tizimini tashkil qilish.** **Xavfsiz faoliyatni tashkil qilishda xodimlar bilimini tekshirish va o`qitish.** **Ishlab chiqarishda sodir bo`ladigan baxtsiz hodisalar va kasb kasalliklari.** Ishlab chiqarishda faoliyat xavfsizligini boshqarish tizimi, xavfsizlikni ta’minlashga oid tadbirlarini rejalashtirish. Ishlab chiqarishda faoliyat xavfsizligini boshqarish tizimini mablag` bilan ta`minlash. Ishlovchilarni faoliyat xavfsizligi talablariga amal qilishga o`qitish va qayta tayyorlash tizimi. Xodimlarni o`qitish va qayta tayyorlashni tashkil qilish. H-1 shakldagi dalolatnomani to`ldirish tartibi.	2
4	**Ishlab chiqarishning sanitariyasi va gigiyenasi meyorlari, mazmuni. Ishlab chiqarish changlari va zaharli moddalarning inson organizmiga salbiy ta`siri, ularga qarshi chora tadbirlar.** Texnosferada havo muhitining ko‘rsatkichlari, ularning mehnat	2

	faoliyatiga ta’siri, ishlab chiqarish mikroiqlimining gigiyenik meyorlari, ularning inson organizmiga ta’siri. Ishlab chiqarishda mo‘tadil ob-havo sharoitini yaratish. Ishlab chiqarish changlari moddalarning inson organizmiga salbiy ta`siri.	
5	**Ishlab chiqarish korxonalarini shamollatish va yoritish tizimi.** Ishlab chiqarish korxonalarini shamollatish tizimi , ularning turlari. Umumiy va mahalliy shamollashning moyiyati. Ishlab chiqarishda yoritish va uni meyorlari. Tabiiy va suniy yoritishi. Yoritishda qo`yiladigan sanitar gigiyenik talablar. Yoritish vositalari va turlari	2
6	**Ishlab chiqarishda shovqin va titrash.** Shovqin va titrash inson organizmiga zararli ta’siri. Yuzaga kelish sabablari va manbalari. Shovqin va titrashni tasniflash, muhofaza chora-tadbir larini belgilash. Ultra va infratovushlarning inson organizmiga zararli ta’siri. Yuzaga kelish manbalari va sabablari. Himoyalanish vositalari.	2
7	**Ishlab chiqarishda zararli nurlanishlar, ularning xususiyatlari va inson organizmiga ta’siri.** Ishlab chiqarishdagi zararli nurlanishlar, ularning xusisiyatlari va inson organizmiga ta`siri Yuzaga kelish manbalari va sabablari. Ularni tasniflash va meyorlash. Nurlanishning manbalari va ulrda ishlovchilarning xavfsizligini ta`minlash	2
8	**Ishlab chiqarishda elektr xavfsizlik asoslari**. Ishlab chiqarishda elektr xavfsizlik asoslari. Elektr tokidan muhofazalanish usullari. Yerga ulab muhofazalanish tadbirlari. Inson tanasiga elekrt tokiga ko`rsatayogan qarshiligi.	2
9	**Favqulodda vaziyatlar, ularning turlari va xususiyatlari.** **Fuqaro muhofazasining maqsadi va vazifalari.** Favqulodda vaziyatlar, ularning turlari va xususiyatlari. Tabiiy ofatlar va ularning sodir bo`lishi. Texnogen va ekologik favqulodda vaziyatlar va undan foydalanish usullari. Suv toshqinlari. Yer ko`chkilari, qor ko`chkilari. Fuqaro muhofazasining kuch va vositalari uning iqtisodiyot tarmoqlarida tashkil etish tadbirlari.	2
10	**Zilzila va undan ogohlantirish, muhofazalanish tadbirlari** Zilzila va uning sodir bo`lishi. Zilzila turlari va aniqlanish usullari. Zilzila va undan ogohlantirish, muhofazalaninsh tadbirlari. Zilzilaga aholini tayyorlash. Bino va inshootlarning zilzila bardoshligini oshirish.	2

11	**Yong'in xavfsizligini ta`minlash choralari.** Yong'in ofati, uning kelib chiqish sabablari, omillari, turlari, yonish fazalari va ularning xususiyatlari. Iqtisodiyot tarmoqlari binolari, inshootlari va qurilish materiallarining yong'inga qarshi bardoshlilik darajalari. Sanoat korxonalarinng yong`inga va portlashga xavfi bo`yicha toifalari.	2
12	**Birlamchi tibbiy yordam ko'rsatish asoslari.** Respublikada halokatlar tibbiy xizmatining tashkil etilishi va uning asosiy vazifalari. Jabrlanganlarga birlamchi tibbiy yordam ko'rsatishning tartib va qoidalari. Yurak-o'pka reanimatsiyasi (qayta jonlantirish)ni o'tkazish qoidasi. Tomirlardan qon ketishi, turlari, vaqtincha to'xtatish usullari.	2
	Jami:	**24**

IV. Amaliy mashg`ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Ushbu o'quv fani bo'yicha talabalarning amaliy mashg`ulotlarni ma`ruza matni va tavsiya etilgan adabitotlar hamda davriy jurnallar, internet materiallari bilan ishlashni, srandart va malaka talablariga mos ravishda o`z ichiga oladi.

"Hayot faoliyati xafsizligi" fanidan amaliy mashg'ulotlar.

T/r	Amaliy mashg'ulotlar mavzulari	Soat
1.	Fanning asosiy tushunchalari mohiyati; xavf turlari, ularni guruhlash va identifikatsiyalash.	2
2.	Hayot faoliyat xavfsizligining komfort sharoitlari, ishchi o`rnini ergonomikasini o`rganish. Ishlab chiqarishning zararlari va zaharli omillarni inson organizmiga ta`sirini hisoblash. Ishlab chiqarishdagi shovqin va vibratsiyani hisoblash.	2
3.	Ishlab chiqarishdagi tabiiy va sun`iy yorug`likni hisoblash usullari	2
4.	Mexanik jarohatlanishdan muhofazalanish va muhofazalovchi vositalarni aniqlash Elekrt tokining inson organizmiga fiziologik ta`siri.	2
5.	Yong`inni o`chirishning asosiy vositalarini hisoblash usullari Kasb kasalliklarni va ishlash chiqaradagi jarohatlarni tekshirish, hisobga olish va aniqlash usullari	2
6.	O`zbekistondagi mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligini sohasidagi boshqaruv tizimining va funksiyalari. Tashkilotlardagi mehnat muhofaza qilish va sanoat xavfsizligini boshqarishdagi xavfli obyektlar. Mehnatni muhofaza qilish va xavfsizlikdagi boshqaruvni hududiy, ishlab chiqarishdagi darajasi .	2
	Jami:	***12***

V. Laboratoriya mashg`ulotlari bo`yicha ko`rsatma va tavsiyalar
Ushbu o`quv fani bo`yicha talabalar laboratoriya ishlari o`quv rejasidagi auditoriya soatlariga mos ravishda standart va malaka talablariga mos ravishda mustaqil bajarishni o`z ichiga oladi.

Hayot faoliyati xafsizligi fanidan laboratoriya mashg'ulotlari.

T/r	**Laboratoriya mashg'ulotlar mavzulari**	Soat
1.	Ishlab chiqarish korxonalarida va insootlarda tabiiy yorug`likni aniqlash	2
2	Sanoat korxonalari va muassolarda mikroiqlim sharoitlarni aniqlash	2
3.	Zararli moddalarning konsentrasiyasini aniqlash Zaharli moddalarning konsentrasiyasini aniqlash	2
4.	Sanoat korxonalaridagi shovqinni aniqlash Ishlab chiqarish joylaridagi tebranishni aniqlash	2
5	Elektr jihozlarni yerga ulashni hisoblash	2
6.	Birlamchi o`t o`chirish vositalarini ish unimdorligini aniqlash Avtomatik yong`indan darak beruvchilarning ish unimdorligini aniqlash	2
Jami:		**12**

VI.Seminar mashg`ulotlar bo`yicha korsatma va tavsiyalar

Ushbu o`quv fani bo`yicha talabalarni seminar mashg`ulotlarni ma`ruzalar matni va tavsiya etilgan adabiyotlar hamda davriy jurnallar, internet materiallari bilan ishlashni, srandart va malaka talablariga mos ravishda o`z ichiga oladi.

Seminar mashg'ulotlarining mavzulari

1. Xavflar turlari va ularning turli sohalarda yuzaga keltiradigan zararli va salbiy oqibatlarini o`rganish
2. Jamiyatdagi iqtisodiy va ijtimoiy xavflar va ulardan muhofazalanish masalalari
3.Faoliyat xavfsiozligini ta`minlashda insonning psixolgik ko`rsatkichlarinig ahamiyati
4. Faoliyat xavfsizligini nazorat qiluvchi davlat tashkilotlari, ularning faoliyat ko`rsatish sohalari, huquq va majbutyatlarini o`rganish
5. Jamiyatda ilmiy texnik va axborot (informasiya) sohasidagi xavf turlari
6. Ishlab chiqarishda faoliyat xavfsizligini boshqarish tizimi, xavfsizlikni ta`minlashga oid tadbirlarni rejalashtirish, mablag` bilan ta`minlash.
7. Ishlab chiqarishda faoliyat faoliyat jarayoni vaqtida yuzaga keladiga jarohatlanishlar va kasb kasalliklari
8. Kasb kasalliklarining kelib chiqish sabablari, tahlil qilish,oldini olish tadbirlari, ijtimoiy iqtisodiy oqibatlari.
9. Inson mehnat faoliyatining fiziologik-gigienik asoslari.
10. Texnosfera havo muhitining ko`rsatkichlari ularning mehnat faoliyatiga ta'siri

11. Texnosfera havosi tarkibidagi ishlab chiqarish changlari va zaharli moddalarning inson organizmiga salbiy ta`siri, ularga qarshi chora-tadbirlar.
12.Ishlab chiqarish korxonalarini shamollatish, ularning turlari, umumiy va mahaliy shamollatishning mohiyati
13.Ishlab chiqarishda shovqin va titrash. Ularning inson organizmiga zararli ta`sirlari
14.Davlatimizdagi va chet eldgi hayot faoloiyati xavfsizligining madaniyatini holati
15.Hayot faoliyati xavfsizligining madnyatini tashkil etishning ob`ektlari,uning sinflash kriteryalari,ob`ektlari ,shaxsiy ,korporativ va davlat miqyosidagi uslubiy asoslarini darajasi va uslubiy yondashuvi.
16.Zilzila va boshqa turdagi shunga o`xshash favqulodda vaziyatlarda fuqarolarni muhofaza qilish.
17. Baxtsiz hodisalarda jabrlanganlarga birinchi tibbiy yordam ko`rsatish

VII. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar bo`yicha  ko`rsatma va tavsiyalar

Mazkur fanni o`qitish jarayonida ta`limning zamonaviy metodlari, pedagogic va axborot texnologiyalarini qo`llanilishi nazarda tutilgan:

ma`ruza zamonayiy kompyuter texnologiyalar yordamida prezentasion va electron –didaktik texnologiyalardan;

-o`tkaziladigan amaliy aqliy hujum, guruhli fikrlash pedagogic texnologiyalaridan;

-o`tkaziladigan tajriba mashgulotlarida kichik guruhlar musobaqa , guruhli fikrlash pedagogic texnolgiyalaridan qo`llashnazarda tutiladi.

Ushbu o`quv fani bo`yicha talabalarni mustaqil ta`lim ma`ruzalar konspekt va tavsiya etilgan adabiyotlar hamda davriy jurnallar, internet materiallari bilan ishlashni, srandart va malaka talablariga mos ravishda o`z ichiga oladi.

Tavsiya etiladigan mustaqil ta'lim mavzulari:

1. HFX muammolarini o'rganishga katta hissa qo'shgan jahon va vatanimiz olimlari. Ularning asosiy ilmiy-amaliy ishlari.
2. Xavflarni kvantifikatsiyalashning sonli, balli va boshqa uslublarini tahlil qilish.
3. Xavfsizlikni ta'minlash tamoyillari va uslublarini tahlil qilish.
4. Faoliyatning turli bosqichlarida xavfsizlik shartlarini tahlil qilish.
5. Faoliyat xavfsizligini ta'minlashning ergonomik ko'rsatkichlarini tahlil qilish.
6. Ish o'rnini tashkillashtirishning talablari.
7. Inson antropometrik ko'rsatkichlarining faoliyat xavfsizligiga ta'siri.
8. Faoliyat xavfsizligini ta'minlashda psixologik omillarning ahamiyati.
9. O'zbekiston Respublikasida hayot faoliyat xavfsizligini ta'minlash sohasida qabul qilingan qonun va meyoriy hujjatlar tizimi.
10. Hayot faoliyati xavfsizligi fani bo'yicha glossariy tuzish.
11. Insonning fiziologik va psixologik tavsiflarining xavfsizlikni ta'minlashdagi ahamiyati.
12. Odam anatomiyasining (antropometrik parametr-larining) xavfsizlikni

ta’minlashdagi ahamiyati.

13. Hayot faoliyati xavfsizligini ta’minlashga oid xalqaro tajriba va izlanishlar tahlili.

14. Hayot faoliyati xavfsizligini ta’minlashga oid chet davlatlarda qabul qilingan qonunlar va meyoriy hujjatlar tahlili.

15. Shovqin va titrashdan himoyalanish texnik vositalarining guruhlanishi va tuzilishi.

16. Mashina va mexanizmlar uchun texnika xavfsizligi talablari keltiriladigan meyoriy hujjatlar tizimi.

17. Davlat yong‘in xavfsizligi xizmati.

18. Respublika bo‘yicha yong‘inlar sodir bo‘lishi va ularda ko‘riladigan zararlar to‘g‘risida statik ma’lumotlar tahlili.

19. Yong‘indan himoyalanishning zamonaviy texnik vositalari.

20. Xalqaro terrorizm va terroristik tashkilotlar.

21. O‘zbekistonda bo‘lishi mumkin bo‘lgan texnogen xavflar.

22. Markaziy Osiyoda bo‘lishi mumkin bo‘lgan tabiiy xavflar.

23. “Aholini va hududlarni tabiiy hamda texnogen xususiyatli favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish to‘g‘risida”gi qonun bandlarini o‘rganish.

24. Favqulodda vaziyatlarda ularning oldini olish va harakat qilish davlat tizimi(FVDT)ning strukturaviy tuzilishini o‘rganish.

25. “Fuqaro muhofazasi to‘g‘risida”gi qonuni.

26. “Terrorizmga qarshi kurash to‘g‘risida”gi qonuni.

27. “Xavfli ishlab chiqarish obyektlarining sanoat xavfsizligi to‘g‘risida” gi qonuni.

28. Favqulodda vaziyatlarda xavfsizlikni ta’minlash bo‘yicha qabul qilingan davlat standartlari tizimi.

29.“Gidrotexnika inshootlarining xavfsizligi to‘g‘risida” gi qonuni.

30. “Sanitariya nazorati to‘g‘risida”gi qonuni.

31. “Fuqarolar sog‘lig‘ini saqlash to‘g‘risida”gi qonuni.

32.Tashkilotlardagi mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligini boshqarishdagi xavfli ob`ektlari.

33. Mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligini boshqarishni xududiy, ishlab chiqarishdagi darajasi.

34. Korxonalarda ishchilarni mehnatni muhofaza qilishni tashkillashtirish.

35. Ish joylarini sharoitga ko’ra attestasiya qilish, korxonalardagi mehnatni muhofazalash ishlari bo’yicha sertifikatsiyalash.

36. Davlatimizda va chet eldagi hayot faoliyati xavfsizligining madaniyati holati.

37. Hayot faoliyati xavfsizkigining madaniyatini umumiy tavsifi, ununing tarixiy,falsafiy, ijtimoiy va diniy asoslari.

38. Hayot faoliyati xavfsizligining madaniyati tushunchasi.

39. Hayot faoliyati xavfsizligining madaniyatini tashkil etish obyektlari.

40. Hayot faoliyati xavfsizligi sohasidagi xalqaro tajribalar.

41. Xodimlarning xavfsiz faoliyatini tashkil qilish chora tadbirlari.

42. Ish beruvchining majburiy javobgarligi.

43.Mehnat xavfsizligi bo’yicha xodimlarning bilimlarini tekshirish.

44. Inson faoliyati jarayonidagi madaptasiyasi.

VIII. Asosiy va qo`shimcha adabiyotlar manbaalari va axborot manba`lari

Asosiy adabiyotlar

1. Mark A, Friend P. James Fundamentals of Occupational Safety and Health. Bernan Press. Germaniya, 2007

2.Yuldashev O.R. Mehnat muhofazasi maxsus kursi.Darslik. .-T.: Tafakkut qanoti, 2015.-336 b.

3. Ibragimov E.I., Gazinazarova S., Yuldashev O.R. Mehnat muhofazasi maxsus kursi. Darslik.-T.: TIMI, 2014.-536 b.

4. Yuldashev O.R., Djabborova Sh.G., Xasanova O.T., Hayot faoliyati xavfsizligi. Darslik–T.:“Toshkent-Iqtisodiyot”,2014.– 268 b.

5. Yormatov G‘.Yo. va boshqalar. Hayot faoliyati xavfsizligi. –T.: “Aloqachi”, 2009. – 348 b.

6. Narziyev Sh. M., Qurbonov Sh. X. Hayot faoliyati xavfsizligi. O`quv qo`llanma.-T..”Yangi nasrlar”, 2019, 234 b.

Qo‘shimcha adabiyotlar

7. Mirziyoyev SH.M.Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2016 yil yakunlari va 2017 yil istiqbollariga bag`ishlangan majlisidagi nutqi. Xalq so`zi gazetasi , 2017 yil 16 yanvar, №11.

8. O‘zbekiston Respublikasi Konstitusiyasi. –T.: "O‘zbekiston", 2014.-46 b.

9. “Mehnatni muhofaza qilish to‘g‘risida”gi (yangi tahrir) O`zbekiston Respublikasi qonuni qonun. O‘zbekiston Respublikasi Qonuni. 2016 yil, 22 sentyabr.

10.Ishlab chiqarishdagi baxtsiz hodisalarni va xodimlar salomatligining boshqa xil zararlanishini tekshirish va hisobga olish to‘g‘risidagi Nizom. Vazirlar Mahkamasining qarori №286, 06.06.1997, –T.: 1997.

11.Ishlab chiqarishdagi baxtsiz hodisalar va kasb kasalliklaridan majburiy davlat ijtimoiy sug‘urtasi to‘g‘risidagi qonun. O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to`plami.,2008, 37-38-son.

Internet saytlari

12. www.gov.uz -Ўзбекистон Республикаси ҳукумат портали.

13. www.lex.uz-Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси.

14. www.mintrud.uz- Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлиги сайти.

15. www.bilim.uz. –ОУМТВ сайти